

Wstęp

Podobnie jak pierwszy tegoroczny numer *Między Oryginałem a Przekładem* (1/2025), również niniejszy stanowi pokłosie konferencji „Imago Mundi/Translatio”, która odbyła się w październiku 2024 roku w Instytucie Lingwistyki Stosowanej Uniwersytetu Warszawskiego. Z szerokiego programu konferencji prezentujemy tu przede wszystkim artykuły dotyczące przekładu literackiego.

Ponieważ zeszłoroczne „Imago Mundi/Translatio” było poświęcone prof. Krzysztofowi Hejwowskiemu, pomysłodawcy konferencji i długoletniemu dyrektorowi Instytutu Lingwistyki Stosowanej, oraz jego dorobkowi przekładoznawczemu, obecny numer otwiera tekst o problematyce metodologiczno-teoretycznej. Maciej Stanaszek przedstawia w nim opracowaną przez Hejwowskiego klasyfikację technik tłumaczenia elementów kulturowych, uwzględniając jej ewolucję w rozmaitych jego pracach oraz porównując ją do analogicznej klasyfikacji Romana Lewickiego, która powstała w podobnym okresie. Autor szczególną uwagę poświęca relacji między technikami tłumaczeniowymi a obcością kulturową w odbiorze przekładu, wskazując na różnice w podejściu Hejwowskiego i Lewickiego. Na podstawie wyników własnych badań oraz z uwzględnieniem klasyfikacji Javiera Franco Aixelá Maciej Stanaszek proponuje pewne uściślenia klasyfikacji Krzysztofa Hejwowskiego.

Tematem przewodnim bloku kolejnych czterech tekstów jest ogólnie rozumiany przekład literacki. Ich autorki i autorzy badają tłumaczenia z języka niemieckiego i angielskiego na polski oraz z języka polskiego na włoski, powstałe pomiędzy XVI a XX wiekiem. W pierwszym artykule, autorstwa Krystyny Wierzbickiej-Trwogi, natrafiamy również na refleksję metodologiczną. Autorka dokonuje bowiem przeglądu różnych koncepcji strategii i technik tłumaczeniowych, istniejących w literaturze przedmiotowej, szukając odpowiedniego narzędzia badawczego do analizy czterech szesnastowiecznych polskich przekładów literatury fabularnej

z języka niemieckiego. Znajduje je w klasyfikacji Andrew Chestermana, która pozwala, co autorka pokazuje na wybranych fragmentach, wskazać techniki charakterystyczne dla przekładów wczesnonowożytnych, a także umożliwia identyfikację tłumaczy poprzez analizę ich idiosynkrazji estetycznych, ideologicznych i językowych.

W kolejnych trzech tekstach Zuzanna Jaskuła, Matteo Piccin i Agnieszka Szurek skupiają się na badaniu różnic pomiędzy przekładami tworzącymi serie translatorskie. Jaskuła przygląda się dziewięciu polskim przekładom *Ryszarda III* Williama Szekspira, by zwrócić uwagę na przedstawienie stygmatyzowanego ciała króla oraz na relację między jego domniemaną brzydotą i podłością charakteru. Autorka bada, jak tłumacze oddają zarówno obelgi Lady Anny, jak i monolog Króla Ryszarda, w którym uzasadnia on swoją nikczemność i żądzę władzy niepełnosprawnością i wyglądem, przy czym autorka zauważa wyraźną zmianę pomiędzy przekładami dziewiętnastowiecznymi oraz późniejszymi, m.in. w odniesieniu do fizjologii oraz psychologii tytułowej postaci.

Matteo Piccin z kolei skupia się w pierwszej kolejności na pytaniu, w jakim stopniu tłumaczom trzech włoskich przekładów powieści *Chłopi* Władysława Reymonta udało się oddać występujące w oryginale elementy gramatyczne i stylistyczne, przysłowia i porzekadła oraz elementy kulturowo nacechowane. Autor opisuje również kontekst kulturowo-historyczny publikacji poszczególnych przekładów, zwłaszcza pierwszego, który powstał w latach 1928-1932. Analiza wybranych fragmentów z pierwszego rozdziału *Jesieni* pokazuje, zdaniem autora, że tłumacze nie zawsze umieli sprostać tym wyzwaniom.

W czwartym zaś i ostatnim tekście poświęconym przekładowi literackiemu Agnieszka Szurek analizuje sposób przedstawiania postaci kobiecych w trzech polskich przekładach *Władcy pierścieni* J.R.R. Tolkiena. Autorka bada w szczególności różnice w sposobie tłumaczenia opisów urody postaci, a także szyku zdań, które mogą wpływać na interpretację roli kobiet. Wyniki analizy wybranych fragmentów wskazują wyraźne różnice między tłumaczeniami a oryginałem, zwłaszcza w kontekście marginalizacji postaci kobiecych jako władczyń. Autorka zwraca uwagę, że polscy czytelnicy nie mają możliwości pełnego odbioru tych postaci.

Ostatnie dwa teksty tego numeru poświęcone są zagadnieniom przekładu związanym z językiem nahuatl. Katarzyna Granicka opisuje początek procesu kolonizacji terenów zdobytych przez Hiszpanów w XVI wieku,

zamieszkanymi przez ludy Nahuatl, tzw. Azteków, oraz rolę tłumaczy rdzennych w tworzeniu tekstów religijnych. Projekt chrystianizacji wymagał bowiem przygotowania całego odnośnego aparatu pojęciowego, opisującego elementy doktryny chrześcijańskiej, oraz stworzenia odpowiednich materiałów do prowadzenia chrystianizacji. Te zagadnienia autorka analizuje na podstawie jednego z najczęściej wydawanych dzieł w języku nahuatl – *Doctriny Christiany* z 1548 roku, m.in. wskazując, jak zastosowane rozwiązania językowe wpływały zarówno na rozumienie doktryny chrześcijańskiej przez rdzennych odbiorców, jak i na sam język nahuatl, który w kontakcie z hiszpańskim przechodził gwałtowną przemianę.

Również Maksymilian Wolf Wrześniowski poświęca w swoim artykule uwagę tekstowi religijnemu, analizując przekład na język nahuatl żywota Świętej Małgorzaty z manuskryptu *Santoral en Mexicano*, powstały na początku XVII wieku. Autor opisuje zastosowane środki językowe i narracyjne, starając się prześledzić decyzje tłumaczeniowe autora manuskryptu i umieścić jego sylwetkę w szerszym kontekście chrystianizacji Meksyku. Pokazuje, że tekst łączy europejskie źródła z rdzenną poetyką i światopoglądem, a jego struktura i język wskazują na próbę dostosowania chrześcijańskiego przekazu do potrzeb lokalnego odbiorcy.

Niniejszy numer prezentuje szerokie spektrum tematyczne oraz wiele ciekawych zagadnień. Życzymy zatem przyjemnej i owocnej lektury!

Karolina Dębska
Markus Eberharter